

ЧИСЕЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОБИТТЯ ГОМОГЕННОЇ ПЕРЕШКОДИ УДАРНИКОМ З РІЗНОЮ ФОРМОЮ ГОЛОВНОЇ ЧАСТИНИ

В роботі представлені результати чисельного моделювання пробиття перешкоди товщиною 12мм ударниками з різною формою головної частини.

В работе представлены результаты численного моделирования пробития преграды толщиной 12мм ударниками с различной формой головной части.

Актуальність. На сьогодні методи дослідження складних високошвидкісних фізичних процесів(таких як удар, вибух та інші імпульсні навантаження) суттєво розвинулися в порівнянні з минулим століттям. Це пов'язано, на сам перед, з створенням нових елементів випробувальних установок, що дають можливість більш точно отримати експериментальні дані (напр. швидкості польоту ударників в момент зіткнення з перешкодою та після її пробиття, швидкості розльоту утворених внаслідок вибуху осколків , кумулятивних струменів та ін.). Проте такі експерименти вимагають використання складного обладнання та залучення значних коштів. Крім того, сучасний розвиток ЕОМ дає змогу підійти до вирішення даних проблем з іншого боку, тобто створювати, як приклад, чисельні моделі досліджуваних об'єктів та проводити аналіз їх поведінки. У комплексі з проведенням натурних експериментів це дасть змогу більш точно та швидко отримувати інформацію про поведінку об'єктів при складних навантаженнях.

Одним із таких видів експериментів є дослідження пробиття різного типу бронеелементів кулями(ударниками). Їх актуальність не піддається сумніву, так як сучасний темп розвитку нових уражаючих елементів повинен супроводжуватись таким саме темпом розвитку засобів захисту від них.

Метою даної роботи є розробка чисельної моделі пробиття ударником гомогенної перешкоди та дослідження, з її використанням, впливу геометричної форми головної частини ударника при різних швидкостях зустрічі з перешкодою на швидкісні параметри (залишкова швидкість у разі пробиття перешкоди, швидкість утвореної під час пробиття пробки, балістичні границі для різних типів ударників) за допомогою чисельного моделювання.

Основна частина. Досліджувалися три типи форм головної частини ударника: циліндрична, напівсферична та конічна.

Вибір саме таких форм пояснюється різним типом комбінацій виникаючих під час проникнення в перешкоду напружень, що характеризує механізми пробиття.

Під час проведення натурних експериментів у якості перешкоди використовувалася жорстко закріплена кругла пластина діаметром 500 мм та товщиною 12 мм виготовлену зі сталі WELDOX 460E [1] з характеристиками наведеними в табл.1.

Таблиця 1 - Характеристики сталі WELDOX 460E

E(GPa)	ν	$\frac{kg}{\rho(m^3)}$	A(MPa)	B(MPa)	
200	0.33	7850	490	807	
$C_p (J/kgK)$	α	$\bar{\alpha} (1/K)$	$T_m(K)$	$T_0(K)$	
452	0.9	$1.1 \cdot 10^{-5}$	1800	293	
n	$\rho_0 \cdot r_0 (1/s)$	C	D_c	p_d	
0.73	$5 \cdot 10^{-4}$	0.0144	0.30	0	
m	D1	D2	D3	D4	D5
0.94	0.0705	1.732	-0.54	-0.015	0

В якості ударників використовувалися циліндри діаметром 20 мм та масою 0,197 кг. Інші геометричні розміри ударників підбиралися з умови незмінності маси ударника(рис.1). Ударники виготовлені зі сталі ARNETOOLSTEEL [1] з характеристиками наведеними в табл.2.

Таблиця 2

Константи матеріала для сталі ARNETOOLSTEEL

E(GPa)	ν	$\frac{kg}{\rho(m^3)}$	σ_0 (MPa)	E_t (GPa)	ϵ_f (%)
204	0.33	7850	1900	15	2.15

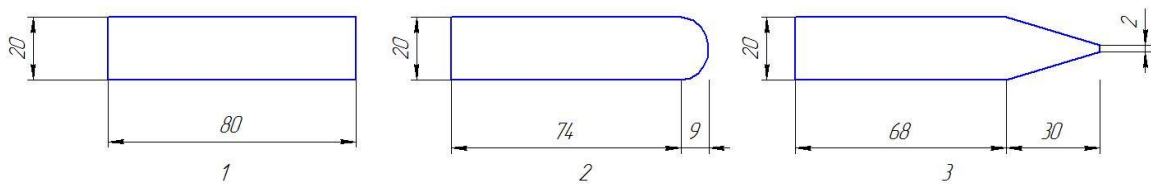

Рис.1. Геометричні розміри ударників з різними типами головної частини: 1 – циліндрична; 2 – напівсферична; 3 – конічна

Скінченно-елементні моделі досліджуваних об'єктів (ударник та перешкода) були створені за допомогою програми «FEMAP with NX NASTRAN»[2]. Для скорочення часу обчислень було використано вісесиметричну постановку задачі. Розрахункові схеми показані на рис.2

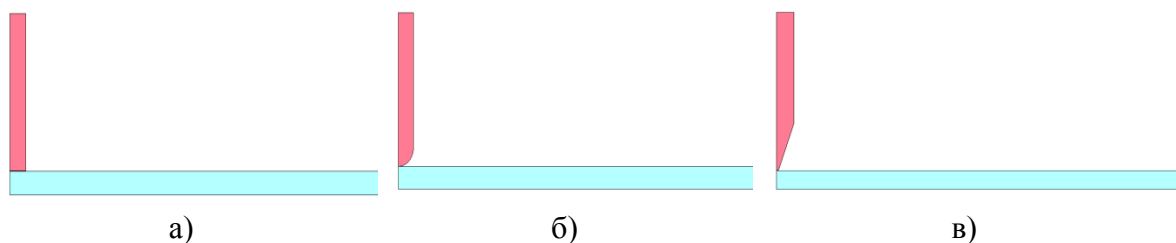

Рис.2 Розрахункові схеми моделювання пробиття ударником перешкоди: а)для варіанту з циліндричною головною частиною;б)для варіанту з напівсферичною головною частиною;в)для варіанту з конічною головною частиною

Для моделювання поведінки перешкоди були використані плоскі трикутні скінченні елементи з розмірами катетів 0,2 мм, тобто 60 елементів по товщині пластини. Для зменшення часу розрахунку розміри елементів були збільшенні ближче

до закріпленої частини пластини. Для моделювання поведінки ударника(усіх 3-х типів) використовувалися плоскі 4-х вузлові елементи з характерним розміром 1 мм (0,5 мм для конічної форми головної частини).

Для дослідження поведінки пластини при пробитті ударником з урахуванням залежності пластичності матеріалу від температурних змін використовувалися модель пластичності матеріалу Джонсона-Кука (JOHNSON-COOK) [3]:

$$\sigma_y = (A + B\bar{\varepsilon}^n) \cdot (1 + c \ln \dot{\varepsilon}^*) \cdot (1 - T^{*m}),$$

де A, B, C, n і m - константи матеріалу; $\bar{\varepsilon}^p$ - ефективна пластична деформація; $\dot{\varepsilon}^* = \dot{\bar{\varepsilon}}^p / \dot{\varepsilon}_0$ швидкість ефективної пластичної деформації для $\dot{\varepsilon}_0 = 1s^{-1}$; $T^* = (T - T_{room}) / (T_{melt} - T_{room})$ - гомологічна температура.

Деформація при руйнуванні задавалась залежністю:

$$\varepsilon^f = [D_1 + D_2 \exp D_3 \sigma^*] \cdot [1 + D_4 \ln \dot{\varepsilon}^*] \cdot [1 - T^*],$$

де $\sigma^* = p / \sigma_{eff}$ - співвідношення тиску до ефективних напружень.

Руйнування відбувається за умови, якщо параметр руйнування $D = \sum \bar{\varepsilon}^p / \varepsilon^f$ досягає значення 1.

Залежність тиску та об'єму пластини описувалась з використанням рівняння стану Мі-Грюнайзена (MI-GRUNEISEN)[4]:

$$p = \left[\frac{\rho_0 \cdot C^2 \cdot \mu [1 + (1 - \gamma_0 / 2)\mu - a / 2\mu^2]}{1 - (S_1 - 1)\mu - S_2 \frac{\mu^2}{\mu + 1} - S_3 \frac{\mu^3}{(\mu + 1)^2}} \right] + (\gamma_0 + a\mu)E,$$

де C – кутовий коефіцієнт кривої $v_s - v_p$; S_1, S_2, S_3 - коефіцієнти нахилу кривої $v_s - v_p$;

γ_0 - постійна Грюнайзена; a - корекція об'єму першого порядку γ_0 ; $\mu = \frac{\rho}{\rho_0} - 1$.

Оскільки основним об'єктом досліджень була саме пластини, то для скорочення часу обчислень поведінку матеріалу ударника було описано використовуючи моделі Купера-Саймондса (Copper-Symonds)[4]:

$$\sigma_T = \left[1 + \left(\frac{\dot{\varepsilon}}{C} \right)^{1/p} \right] (\sigma_0 + \beta E_p \varepsilon_{eff}^p); \quad E_p = E_{tg} E / (E - E_{tg}); \quad \varepsilon_{eff}^p = \int_0^t \left(\frac{2}{3} \dot{\varepsilon}_{ij}^p \right)^{1/2} dt,$$

де p і C – параметри швидкості деформацій; $\dot{\varepsilon}$ – швидкість деформацій; σ_0 і σ_T – статична та динамічна границі текучості; E – модуль пружності; E_{tg} – модуль зміцнення.

Швидкість пластичних деформацій визначається як різниця між швидкостями повних і пружних деформацій $\dot{\varepsilon}_{ij}^p = \dot{\varepsilon}_{ij} - \dot{\varepsilon}_{ij}^e$.

За допомогою чисельного моделювання були отримані значення швидкостей ударника за перешкодою після пробиття (рис.3-5), значення швидкості пробки для циліндричної та напівсферичної головної частин ударника (рис.6-7).

За результатами проведених досліджень можна зробити такі **висновки**:

порівняння отриманих числових значень з даними експериментальних досліджень показують, що відносна похибка вирішення задачі пробиття ударником з різними геометричними формами головної частини гомогенної броні знаходиться в діапазоні 2-8 %;

за результатами оцінки сходимості чисельного рішення отримані значення розмірів скінченних елементів, що дозволяють отримувати адекватне рішення в діапазоні швидкості удару 180-800 м/с;

розроблена числова модель може бути використана для оцінки захисних елементів в конструкції бойових броньованих машин та проведення їх параметричного синтезу за обраним критерієм ефективності.

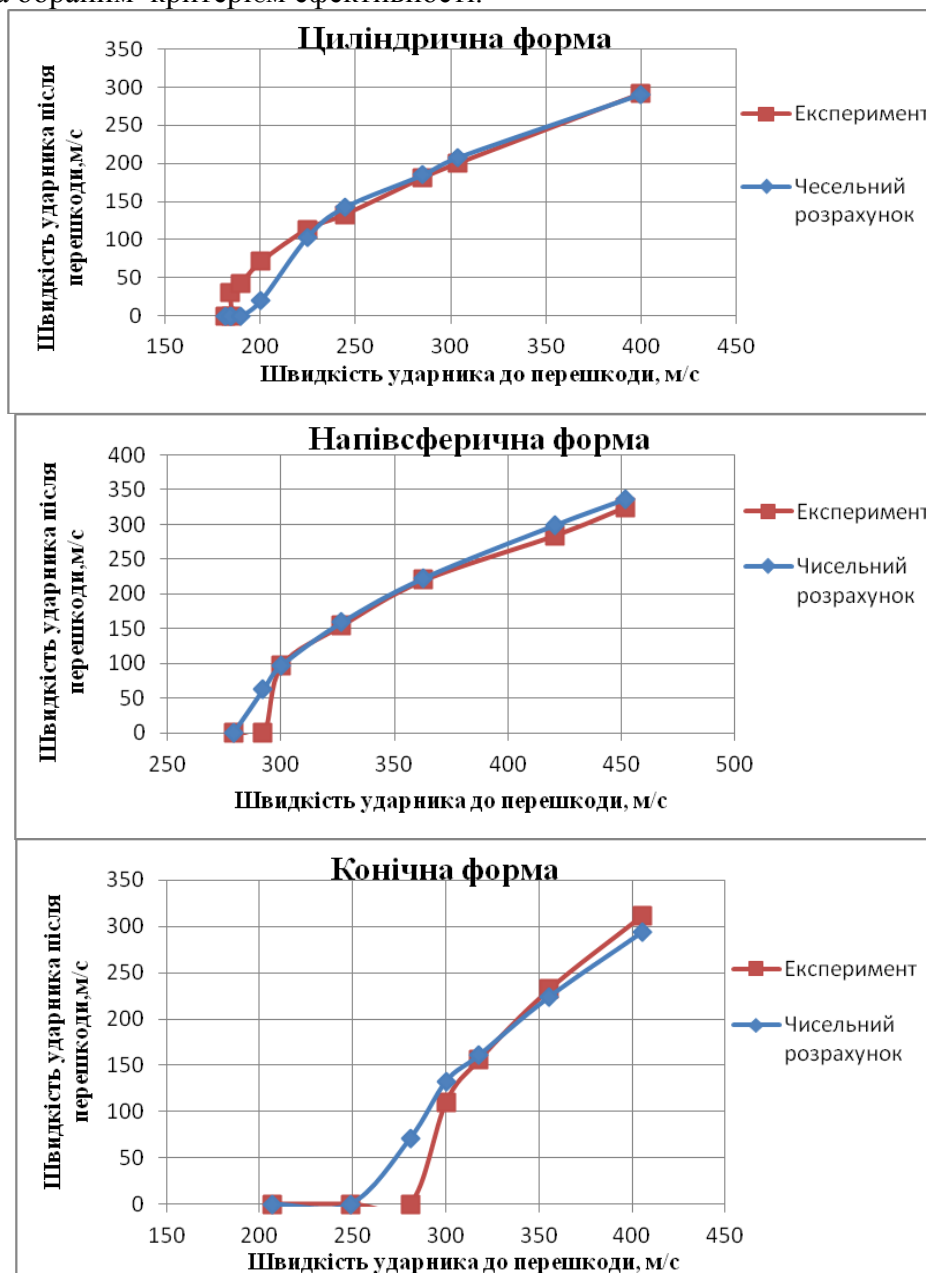

Рис.3-5. Порівняння значень залишкової швидкості ударника отриманих за допомогою експериментальних досліджень та чисельного моделювання

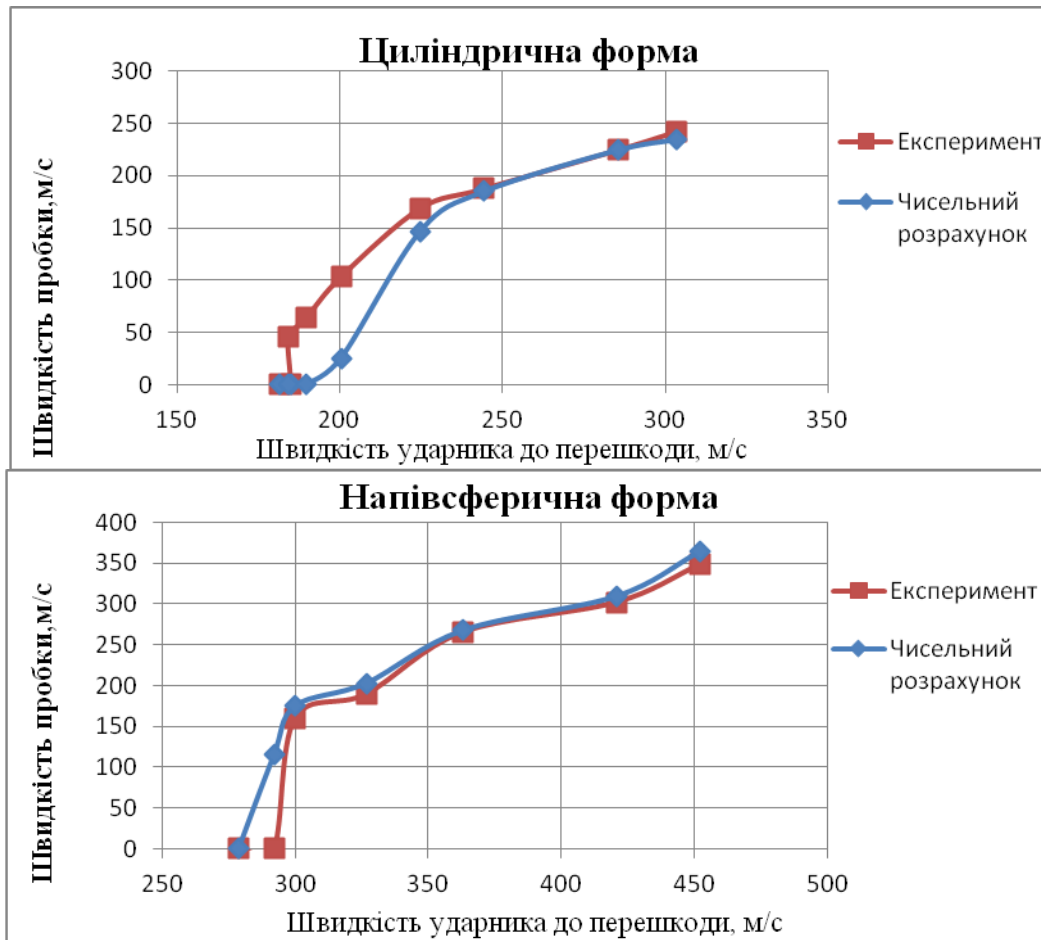

Рис.6-7 Порівняння значень швидкості пробки отриманих за допомогою експериментальних досліджень та чисельного моделювання

Список літератури

1. T.Borvik. Perforation of 12mm thick steel plates by 20mm diameter projectiles with flat, hemispherical and conical noses. Part I: Experimental study./T.Borvik, M.Langseth, O.S. Hopperstad, K.A.Malo // International Journal of Impact Engineering 27 (2002) 19-35.
2. Рудаков К.Н. FEMAP 10.2.0 Геометрическое и конечно-элементное моделирование конструкций./ Рудаков К.Н. // К.: КПИ, 2011. – 317с.,ил.
3. Johnson GR., Cook WH. Fracture Characteristics of Three Metals subjected to various strains, strain rates, temperatures and pressures // J EngMech. – Vol 21. – 1985. – P.31-48;
4. Hollquist J.O. LS-DYNA Theory manual./ March 2006
5. Математическое моделирование процессов удара и взрыва в программе LS-DYNA: учебное пособие / А.Ю. Муйземнек, А.А. Богач – Пенза: Информационно-издательский центр ПГУ, 2005. – 106 с.

Бісик Сергій Петрович - к.т.н., начальник науково-дослідної лабораторії, Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України.

Бізер Антон Михайлович - молодший науковий співробітник, Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України.